

Αποψη: Εξοδος από το τρίτο μνημόνιο: Μια αποτίμηση

[ΜΙΡΑΝΤΑ ΞΑΦΑ](#)

Το πλεόνασμα 3,5% επιτεύχθηκε, και μάλιστα πρόωρα, με τον χειρότερο δυνατό τρόπο: υπερφορολογώντας τη μεσαία τάξη και διατηρώντας ανέπαφο το κομματικό κράτος, ενώ υπάρχουν κραυγαλέες ελλείψεις στα νοσοκομεία, στα σώματα ασφαλείας, στις υποδομές, στα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Με αφορμή την έξοδο από το τρίτο μνημόνιο, αξίζει να γίνει μία αποτίμηση των αποτελεσμάτων του. Πρώτη διαπίστωση είναι ότι το πρόγραμμα απέτυχε στον απώτερο στόχο του, που ήταν η επιστροφή στις αγορές. Παρά τη νέα ελάφρυνση του επίσημου χρέους, το επιτόκιο δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου σε βάθος δεκαετίας παραμένει απαγορευτικό (4,2%), πολύ πάνω από το αντίστοιχο πορτογαλικό (1,8%) ή το ισπανικό (1,4%). Η χώρα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς, λόγω υψηλού χρέους, περιορισμένης αναπτυξιακής δυναμικής και χαμηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης. Ας εξετάσουμε, όμως, τι ακριβώς προέβλεπε το τρίτο μνημόνιο και αν επιτεύχθηκαν οι επιμέρους στόχοι.

1. Αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας: Επίτευξη μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού πλεονάσματος ύψους 3,5% του ΑΕΠ, μέσω μεταρρυθμίσεων στον ΦΠΑ και στο συνταξιοδοτικό σύστημα, που υποστηρίζονται από ένα φιλόδοξο

πρόγραμμα για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης και της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών. Αποτέλεσμα: Το πλεόνασμα 3,5% επιτεύχθηκε, και μάλιστα πρόωρα, με τον χειρότερο δυνατό τρόπο: υπερφορολογώντας τη μεσαία τάξη και διατηρώντας ανέπαφο το κομματικό κράτος, ενώ υπάρχουν κραυγαλέες ελλείψεις στα νοσοκομεία, στα σώματα ασφαλείας, στις υποδομές, στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του Δημοσίου προς ιδιώτες, που προβλέπονταν να μηδενιστούν, ανέρχονταν σε 2 δισ. ευρώ στο τέλος Ιουνίου, ενώ εκπρόθεσμες φορολογικές και ασφαλιστικές οφειλές έχουν εκτιναχθεί σε επίπεδα-ρεκόρ, σηματοδοτώντας την κόπωση των φορολογουμένων. Το πρόγραμμα προέβλεπε εκβάθρων αναδιάρθρωση των κρατικών δαπανών το 2019, με περικοπή των συντάξεων και αντίστοιχη αύξηση των κονδυλίων για επενδύσεις και κοινωνικές παροχές (τα «αντίμετρα»). Ακόμη και αυτές επιστρατεύθηκαν στην προσπάθεια επικοινωνιακής διαχείρισης της τραγωδίας στο Μάτι, με το Μέγαρο Μαξίμου να προτρέπει κυβερνητικά στελέχη να υπόσχονται αναβολή των περικοπών στις συντάξεις, ενώ επίσημα δηλώνει ότι θα τηρήσει τα συμφωνηθέντα.

2. Διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας: Αντιμετώπιση μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών πριν από το τέλος του 2015, ενίσχυση της τραπεζικής διακυβέρνησης. Αποτέλεσμα: Οι τράπεζες ανακεφαλαιοποιήθηκαν τον Νοέμβριο 2015 με ιδιωτικά κεφάλαια 9 δισ. ευρώ και κρατικά κεφάλαια 5,4 δισ., τα οποία στη συνέχεια απαξιώθηκαν κυρίως λόγω της μεγάλης καθυστέρησης στη μείωση των ΜΕΔ. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, οι τράπεζες ενδέχεται να χρειαστούν νέα ανακεφαλαιοποίηση. Οι τραπεζικές καταθέσεις μειώθηκαν κατά 42 δισ. από τον Σεπτέμβριο 2014, που διαφάνηκε ότι επίκεινται πρόωρες εκλογές με τον ΣΥΡΙΖΑ να προηγείται στις δημοσκοπήσεις, μέχρι τον Ιούνιο 2015 που επιβλήθηκαν capital controls. Εκτοτε, οι τράπεζες έχουν ανακτήσει καταθέσεις ύψους 9 δισ., ενώ η καθαρή ροή τραπεζικής χρηματοδότησης προς την οικονομία παραμένει αρνητική. Οι τράπεζες χάνουν την πρόσβαση σε φθηνή χρηματοδότηση από την ΕΚΤ λόγω της λήξης της εξαίρεσης (waiver) που επέτρεπε την πρόσβαση όσο η Ελλάδα ήταν σε πρόγραμμα, παρά τη χαμηλή πιστοληπτική διαβάθμιση της χώρας. Η απώλεια του waiver σημαίνει και ότι η χώρα έχασε οριστικά την δυνατότητα ένταξης στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, που θα είχε βοηθήσει την πρόσβαση στις αγορές.

3. Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και επενδύσεις: Ευρύ φάσμα μεταρρυθμίσεων στις αγορές εργασίας και προϊόντων (συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας). Φιλόδοξο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων και πολιτικές για τη στήριξη των επενδύσεων. Βασική προτεραιότητα είναι ένα σύγχρονο κράτος, με σύγχρονη διοίκηση και δικαστικό σύστημα. Αποτέλεσμα: Ακόμη συζητάμε για το άνοιγμα των επαγγελματιών και των αγορών στον ανταγωνισμό. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ έχει ήδη ψηφίσει την αναστροφή μεταρρυθμίσεων στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας που συνέβαλαν στη μείωση της ανεργίας από 27% το 2014 σε 20% σήμερα, και ανυπομονεί να αυξήσει το ελάχιστο ημερομίσθιο έστω και χωρίς αντίκρισμα στην ανταγωνιστικότητα. Οι ιδιωτικοποιήσεις έχουν καθυστερήσει σημαντικά, με κυριότερο κρούσμα το Ελληνικό που θα δημιουργούσε χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε σε 0.3% μεσοσταθμικά την τριετία 2015-17 και η πρόβλεψη για 1% μακροπρόθεσμα θεωρείται αισιόδοξη. Η Ελλάδα διολίσθησε έξι θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη ανταγωνιστικότητας της Παγκόσμιας Τράπεζας (Doing Business Report), από 61η το 2015 στην 67η το 2018. Στο Δημόσιο ισχύει ο πρώτος νόμος του Νεύτωνα, ο νόμος της αδράνειας. Ένα σώμα παραμένει ακίνητο, ή

συνεχίζει να κινείται ευθύγραμμα με σταθερή ταχύτητα, εκτός αν υποχρεωθεί να κάνει διαφορετικά εξαιτίας δυνάμεων που ασκούνται πάνω του. Το Δημόσιο παραμένει αδρανές. Η αξιολόγηση έμεινε στα χαρτιά, καθώς και η «απο-πολιτικοποίηση» της δημόσιας διοίκησης. Εξαίρεση αποτελεί η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων που βελτίωσε τη διαδικασία είσπραξης των φόρων, ενώ αντίθετα η ανεξαρτησία της στατιστικής υπηρεσίας αμαυρώνεται από την πολιτικά υποκινούμενη δίωξη του πρώην προέδρου της Ανδρέα Γεωργίου.

Τα παραπάνω εξηγούν γιατί η Ελλάδα δεν ανέκτησε πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές ύστερα από το τρίτο –και αχρείαστο, όπως επιβεβαίωσαν πρόσφατα Ευρωπαίοι αξιωματούχοι– μνημόνιο. Η χώρα έχασε το τρένο των μεταρρυθμίσεων και το στοίχημα της ανάπτυξης, παρά τις ιδανικές συνθήκες οικονομικής ανάκαμψης και υψηλής ρευστότητας παγκοσμίως την περίοδο 2015-18. Θα πίστωνα, πάντως, στη διακυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ και μερικές θετικές επιπτώσεις, στον βαθμό που δίδαξε στη νέα γενιά κάποιες σημαντικές αλήθειες:

- Ο σοσιαλισμός βλάπτει σοβαρά την οικονομία. Σε μεγάλες δόσεις μπορεί να καταστρέψει ολοσχερώς χώρες όπως η Βενεζουέλα, που τόσο θαυμάζει ο κ. Τσίπρας.
- Κυβερνητικές προσπάθειες μείωσης της φτώχειας με ανακατανομή εισοδήματος έχουν το αντίθετο αποτέλεσμα.
- Η «δίκαιη» ανάπτυξη πλήττει κάποια άλλη ομάδα.
- Η υπερφορολόγηση αυξάνει τη φοροδιαφυγή και μειώνει τα κίνητρα για εργασία.
- Οι πιστωτές δεν είναι τόσο ηλίθιοι όσο νόμιζαν οι Συριζαίοι. Το ίδιο και οι αγορές (θυμηθείτε τα νταούλια που θα βαρούσε η κυβέρνηση και θα χόρευαν οι αγορές).
- Η ανοχή στη βία την αυξάνει.

** Η κ. Μιράντα Ξαφά είναι senior scholar στο Centre for International Governance Innovation (CIGI).*